

Воротнікова Марина Сергіївна
аспірантка,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7932-087X>

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-484-2-3>

ВПЛИВ ВІЙНИ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ВТРАТИ, ПОТРЕБИ ТА РОЛЬ ГРАНТОВОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну завдало руйнівного удару по агропромисловому комплексу країни. Аграрні підприємства опинилися в зоні активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, що змусило багато з них частково або повністю релокувати виробничу діяльність до більш безпечних регіонів. Така вимушена релокація супроводжується не лише логістичними та організаційними, але й масштабними фінансовими викликами. На цьому тлі особливого значення набуває міжнародна фінансова підтримка, яка дозволяє не лише компенсувати втрати, а й створити умови для відновлення релокованого бізнесу, його адаптації та стійкого розвитку в нових умовах.

Згідно з оцінками Київської школи економіки (KSE), сільськогосподарські збитки та непрямі втрати аграрного сектору України (не враховуючи збитки та втрати в іригації, харчовій промисловості, логістиці сільського господарства та розмінуванні, які тісно пов'язані з сільським господарством), станом на 31.12.2023 становили понад 80 млрд. доларів, що на 18% більше, ніж станом на 31.12.2022.

Сільськогосподарські збитки станом на 31.12.2023 складали – 10,3 млрд доларів, наведені в рисунку 1:

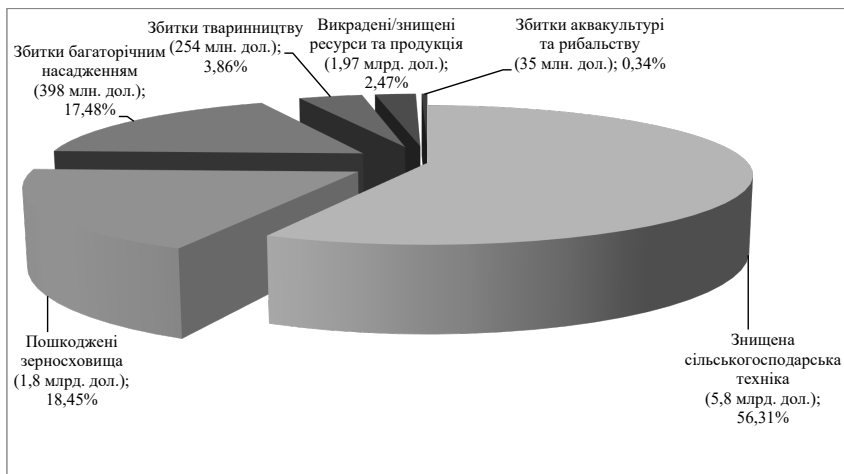

Рис. 1. Сільськогосподарські збитки станом на 31.12.2023

Джерело: складено автором на основі [1]

Непрямі втрати станом на 31.12.2023 складали: 69,8 млрд доларів, наведені в рисунку 2:

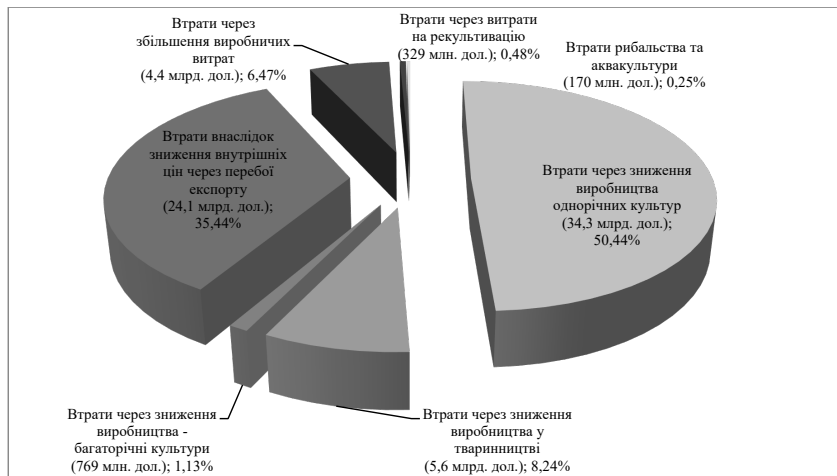

Рис. 2. Непрямі втрати станом на 31.12.2023

Джерело: складено автором на основі [1]

Станом на 31.12.2023 потреби у реконструкції та відновленні становили – 56,1 млрд. доларів, серед яких (рис. 3):

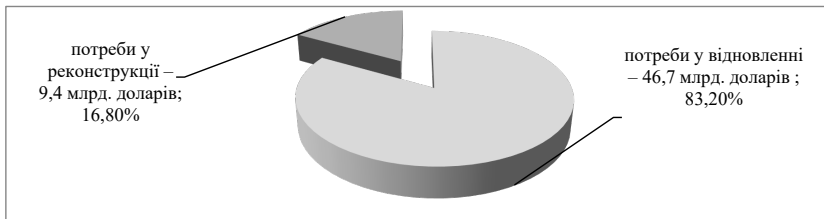

Рис. 3. Потреби у реконструкції та відновленні станом на 31.12.2023

Джерело: складено автором на основі [1]

Потреби у відновленні мають таке співвідношення: підтримка довгострокового відновлення – 35,5 млрд. доларів (76,1%); підтримка негайного відновлення виробництва – 6,1 млрд доларів (13,1%); підтримка сільськогосподарських інституцій – 5,02 млрд доларів (10,8%).

Також згідно з оцінками Київської школи економіки (KSE), непрямі втрати аграрного сектору України, спричинені російським вторгненням, можуть сягнути \$83 млрд. доларів до кінця 2025 року. Найбільшу частку цих втрат становить зменшення виробництва сільськогосподарських культур на суму \$46,5 млрд, що обумовлено скороченням посівних площ та зміною технологій виробництва, які призводять до зниження врожайності. Зокрема, урожай зернових та олійних культур знизився зі 107 млн тонн у 2021 році до прогнозованих 77 млн тонн у 2024 році. Крім того, перебої з експортом через військово-морську блокаду та обмежене функціонування зернового коридору призвели до втрат у розмірі \$24,1 млрд доларів [1].

У цьому контексті важливого значення набуває реалізація міжнародних програм підтримки агросектору. Зокрема, одним із прикладів є грант USAID на розвиток потужностей з доробки, сушіння та зберігання зерна, який був спрямований на збільшення обсягів і термінів зберігання зернових та технічних культур [2].

Такий підхід дозволяє зміцнити стійкість агробізнесу до зовнішніх ризиків та підвищити продовольчу безпеку. Враховуючи масштаби завданих збитків, втрат та нагальних потреб сільського господарства в умовах війни, надання такого гранту є критично важливим для України з огляду на кілька ключових причин:

1) Забезпечення продовольчої безпеки: Україна є однією з найбільших експортерів зернових у світі, а стабільне функціонування агросектора є критичним для внутрішнього ринку та глобального продовольчого ланцюга, а війна та руйнування інфраструктури суттєво обмежили можливості зберігання та продажу; розширення можливостей доробки.

2) Підтримка агробізнесу та малих фермерів: цей грант був спрямований на розширення потужностей переробки та зберігання зерна, що мало вплив на порушення конкурентоспроможності малих та середніх фермерських господарств; дрібні фермери отримали кращі умови зберігання, що мало позитивний вплив на збереження якості зерна; підвищення рівня локальної переробки дозволило аграріям отримати більше прибутку за рахунок створення додаткової вартості (замість продажу необробленого зерна фермери повинні реалізовувати готову продукцію, таку як борошно, корми або крупи).

3) Мінімізація втрат урожаю та підвищення якості зерна.

4) Розширення експортного потенціалу.

5) Впровадження енергоефективних технологій. Це дозволяє: Знизити витрати на енергоресурсах; збільшити конкурентоспроможність підприємств; розширити можливості отримання міжнародного фінансування.

6) Створення нових робочих місць.

Отже, збройна агресія росії завдала безпрецедентної шкоди агропромислому комплексу України, спричинивши значні як прямі, так і непрямі втрати. У структурі збитків переважають непрямі втрати, зумовлені зменшенням виробництва сільськогосподарських культур, порушенням експортної логістики, зниженням внутрішніх цін та зростанням витрат на виробництво.

Ситуація ускладнюється необхідністю релокації аграрних підприємств із небезпечних регіонів, що супроводжується масштабними фінансовими потребами. У цих умовах особливої

актуальності набуває системна міжнародна підтримка, яка здатна компенсувати втрати й водночас сприяти створенню стійкої моделі відновлення галузі. Грантова програма USAID щодо розвитку потужностей із доробки, сушіння та зберігання зерна є прикладом ефективного інструменту підтримки, що забезпечує як покращення логістичних можливостей, так і підвищення конкурентоспроможності агровиробників.

Водночас релокація аграрного бізнесу в умовах війни постає не лише як вимушений крок, а як частина стратегії виживання і довгострокової адаптації до нової реальності. Її успішність значною мірою залежить від доступності зовнішнього фінансування, координації з боку держави та ефективної інтеграції у нові регіональні екосистеми.

Таким чином, поєднання релокаційних механізмів із цільовими фінансовими програмами міжнародної підтримки є критично важливим для забезпечення безперервності аграрного виробництва, продовольчої безпеки та економічної стійкості України в умовах війни та на етапі повоєнного відновлення.

Список використаної літератури:

1. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf
2. Office of Inspector General U.S. Agency for International Development. URL: <https://oig.usaid.gov/>